

УДК 811.111'42 (075)

Т. М. Яблонська

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ІНШОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Стаття присвячена проблемі лінгвістичного аналізу тексту. Визначено лінгвістичні особливості аналізу іншомовного художнього тексту. Наведено схему та зразок відповідного розбору аналізу іншомовного художнього тексту.

Ключові слова: художній текст, внутрішній монолог, потік свідомості, відхилення, експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка.

Статья посвящена проблеме лингвистического анализа текста. Определены лингвистические особенности анализа иноязычного художественного текста. Представлена схема и образец соответствующего анализа иноязычного художественного текста.

Ключевые слова: художественный текст, внутренний монолог, поток сознания, отклонение, экспозиция, завязка, кульминация, развязка.

The article is devoted to the problem of the linguistic analysis of the text. The linguistic peculiarities of the analysis of the belles-lettres foreign text are defined. The scheme and the example of the corresponding analysis of the belles-lettres foreign text are represented.

Key words: belles-lettres text, interior monologue, stream of consciousness, digression, exposition, complication, climax, denouement.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Лінгвістичний аналіз тексту набув популярності протягом 60–80-х років ХХ століття.

Ще М. Шанський підкреслював, що для лінгвістичного аналізу художнього тексту немає і не може бути єдиної схеми, плану, моделі [1]. Тієї ж думки дотримується сучасний фахівець з філологічного аналізу тексту О. Ревуцький, курс “Лінгвістичний аналіз художнього тексту” “поки що не ґрунтується на єдиному понятті — термінологічному апараті і не репрезентує чітку скоординованість системи прийомів, методів

і етапів навчання” [2]. Тому вважаємо доцільним виявити особливості та визначити схему лінгвістичного аналізу іншомовного художнього тексту.

Аналіз актуальних досліджень. У 60-х роках ХХ століття текст перебував у центрі уваги таких відомих дослідників, як В. Виноградов, В. Винокур, Л. Щерба, Є. Курилович. Учені зверталися переважно до художнього тексту. М. Шанським було реалізовано підхід, який сучасні лінгвісти назвали лінгвоцентричним. Ціллю лінгвоцентричного аналізу при такому підході було “вияв та пояснення використання в художньому тексті мовних фактів в їх значенні та застосуванні, причому лише оскільки-остільки вони зв’язані з розумінням літературного твору як такого” [1].

Упродовж тривалого часу студії з лінгвістики охоплювали переважно рівень мовних одиниць (сфера мовної будови) і рівень мови як системи. Натомість рівень тексту (сфера лінгвального використання) досліджували винятково як “мовний матеріал” (за Л. Щербою), з якого абстрагували чи виокремлювали одиниці різних рівнів — фонема, морфема, слово, речення.

Лінгвоцентричний підхід до аналізу художнього тексту розвивався вченими Л. Максимовим, Л. Новіковим, Л. Тарасовим та іншими.

Другий підхід до вивчення та аналізу тексту в науці називається тествоцентричним, згідно якого межі семантичного простору мовної одиниці стали визначатися не тільки обсягом лексичного значення виокремленого слова, а й загальною семантикою тексту, його композицією і структуруванням, внутрішнім контекстом і підтекстом, ситуацією мовного спілкування. Зразки тествоцентричного аналізу продемонстровані І. Гальпериним [3], В. Кухаренко [4], Л. Чернухіною [5] та іншими.

Третій підхід до аналізу художнього тексту — антропоцентричний (або комунікативний). Він поєднує декілька напрямів (психолінгвістичний, прагматичний, дериваційний, когнітивний), які висвітлені у працях та представлені у зразках Л. Бабенко, Ю. Казаріна [6]. Порядок проведення лінгвістичного аналізу тексту було запропоновано Л. Волковою, А. Євграфовою, І. Кочаном та іншими.

Нам імпонує позиція В. Кухаренко, яка наголошує на тому, що “інтерпретація тексту — це процес розуміння твору, і результат цього процесу, що виражається у вмінні викласти свої спостереження, користуючись відповідною метамовою, тобто професійно грамотно викладаючи своє розуміння прочитаного [4].

Виходячи з вищезазначеного представимо варіанти аналізу іншомовного тексту з антропоцентричної позиції.

Мета статті. Визначити лінгвістичні особливості аналізу іншомовного художнього тексту.

Виклад основного матеріалу. Методологічною основою аналізу художнього тексту є визначення єдності форми і змісту як двох неподільно пов'язаних частин твору, що визначають його цілісність і значущість.

Основні етапи лінгвістичного аналізу художнього твору було розглянуто М. Крупою [7]. По-перше, це зв'язування загальної художньої ідеї твору, по-друге, аналіз мовних засобів усіх рівнів.

Лінгвістичне тлумачення художнього тексту може бути фрагментарним і суцільним. Тлумачити можна окремі слова тексту і цілий текст. Вибір тлумачення залежить від завдань дослідження.

На наш погляд, схема аналізу іншомовного художнього тексту може бути такою:

The Scheme of the Literary Analysis

1. Some information about the author: biographical data — the author's full name, nationality, the historical period he/she lived or lives, the essential factors which impacted or impact on the setting of his career and creative activity. If the author is really well-known for his stories or novels, it is necessary to name his works and to express the main problems which are depicted in them.

2. The title of the story. Does it arouse any difficulties in understanding? Is it possible to foresee all events which are represented in the text? Ground up your opinion.

3. The style (belles-lettres) and the genres: a) social — it studies the effect of social conditions which occur at a given time and place and describes human's life and behaviour under the given circumstances; b) psychological — it concerns with the mental and emotional lives of the characters and opens their inner world, feelings and anxieties; c) historical — the events and the characters are drawn from the past; d) detective — a specific problem (usually murder, robbery or kidnapping) is solved; e) science fiction — it deals with advances in science and technology and their influence on human beings; f) a documentary story — it reproduces real events as close as possible.

4. The composition: /the interrelations between different components/

a) a narration — a dynamic accounts of events;

- b) a description — a static verbal portraiture of an object, person (his appearance, behaviour under the given odds);
- c) interior monologue — it renders the character's thoughts and feelings;
- d) a stream of consciousness — it renders the reader an impression of the unending flow of ideas, feelings and memories;
- e) digression — it has no immediate relation to the theme or action.

5. It can be critical, philosophical, lyrical...

- a) Does the author speak in his own voice or does he present the events from the point of view of the main characters?
- b) Is the story told in the first (third) person?
- c) Is the story emotional or dry and factual?
- d) Are all actions fast or slow?
- e) On what note does the story end?
- f) Is the end conclusive or maybe it is left for further suggestion?

6. Character drawing.

- a) With what main problem is the character faced?
- b) Is there a conflict with another individual? /with society, with himself?
- c) Does the author sympathize with the main character or remains aloof?

7. Whatever the cause of the conflict, it develops in gradual stages known as **exposition** (where the setting and the characters are introduced), **complication** (where the plot begins to thicken), **development**, **climax** (where the things are at their hottest) and finally, **denouement or unknottting** (from French, pronounced "deinoomaah"), bringing about a resolution of the conflict. Sometimes it coincides with the **climax**. It is an event or an episode that brings the story to its end. The manner of bringing of fiction to a close is called **Ending**. An unexpected turn of a plot, which is not clear until the story is called **Surprise Ending**.

8. **The main idea of the story** / sometimes it can coincide with the main theme/.

9. The Language of the story.

Наведемо приклад тексту та зразок відповідного його розбору:

THE APPLE-TREE

John Galsworthy (1867–1933)

On the first of May, after their last year together at college, Frank Ashurst and his friend Robert Garton were on tramp. They had walked that day from

Brent, intending to make Chagford but Ashurst's football knee had given out, and according to their map they had still some seven miles to go. They were sitting on a bank beside the road, where a track crossed alongside a wood, resting the knee and talking of the universe, as young man will. Both they were over six feet, and thin as rails. Ashurst pale, idealistic, full of absence; Garton queer, knotted, curly, like some primeval beast. Both had a literary bent; neither wore a hat. Ashurst's hair was smooth, pale, wavy. Garton's was a kind of dark unfathomed mop. They had not met a soul for miles.

"My dear fellow", Garton was saying, "pity's only an effect of self-consciousness; it's a disease of the last five thousand years. The world was happier without".

Ashurst didn't answer; he had plucked a blue floweret, and was twiddling it against the sky. A cuckoo began calling from a thorn tree. The sky, the flowers, the songs of birds! Robert was talking nonsense. Then he said:

"Well, let's go on, and find some farm where we can put up". In uttering those words he was conscious of a girl coming down from the common just above them. She was outlined against the sky, carrying a basket. And Ashurst, who saw beauty without wondering how it could advantage him, thought: "How pretty!" Her dark hair waved untidy across her broad forehead, her face was short, her upper lip was short, showing a glint of teeth, her brows were straight and dark, her lashes long and dark, her nose straight; but her eyes were the wonder — dewy as if opened for the first time that day. She looked at Ashurst — perhaps he struck her as strange, limping along without his head, but put up his hand in a salute, and said:

"Can you tell us if there is a farm near here where we could stay the night? I've gone lame".

"There's only one farm near, sir. It's down here." She spoke without shyness, in a pretty, soft, crisp voice.

"Would you put us up?"

"Yes, sir".

He limped on, silent, and Garton took up the catechism.

"Are you a Devonshire girl?"

"No, sir. I'm from Wales. I live on my aunt's farm with three cousins".

"And what about your uncle?"

"He is dead".

Ashurst broke in suddenly:

“How old are you and What’s your name?”

“I am seventeen, sir, and my name is Megan David”.

“This is Robert Garton and I am Frank Ashurst. We wanted to get on to Chagford”.

“It is a pity that your leg is hurting you”.

Ashurst smiled, and when he smiled his face was rather beautiful.

Descending past the narrow wood, they came on a farm suddenly — a long low-stoned built dwelling with casement windows, in a farmyard where pigs and fowls and an old mare were straying. A short steep-up grass hill behind was crowned with a few Scotch firs, and in front, an old orchard of apple trees, just breaking into flower, stretched down to a stream and a long wild meadow. A little boy with oblique dark eyes was shepherding a pig, and by the house door stood a woman, who came towards them. The girl said: “It is Mrs. Narracombe, my aunt”.

“Mrs. Narracombe, my aunt” had a quick, dark eye, like a mother wild-duck’s, and something of the same shaky turn about her neck.

“We met your niece on the road,” said Ashurst, “she thought you might perhaps put us up for the night”.

Mrs. Narracombe, taking them in from head to heel, answered:

“Well, I can, if you don’t mind one room. Megan, get the spare room ready, and a bowl of cream. You’ll be wanting tea, I suppose”.

Passing through a sort of porch made by two yew trees and some flowering-currant bushes, the girl disappeared into the dark green of the yews.

A little bit later two friends were invited into the parlour with brick floor, with bare table and shiny chairs and sofa stuffed with horsehair, seemed never to have been used, it was so terribly clean. Ashurst sat down at once on the sofa and Mrs. Narracombe gazed at him...

“Is there a stream where we could bathe?”

“There is a stream at the bottom of the orchard, but sitting down you’ll not be covered. It is about the foot and a half maybe. So, go down the lane, through the second gate, on the right. You’ll see a pool by the big apple-tree that stands by itself. There’s a trout there, if you can tickle them!”

“They’re more likely to tickle us!”

Mrs. Narracombe smiled. “There’ll be tea ready when you come back”.

The pool formed by the damming of a rock, had a sandy bottom; and the big apple tree, lowest in the orchard, grew so close that its boughs almost

overhung the water; it was in leaf and all but in flowers — its crimson buds just bursting. Ashurst waited his turn, gazing at the wild meadow, all rocks and thorn trees and field flowers, with a grove of beeches beyond, raised up on a flat mound. Every bough was swinging in the wind, every spring bird calling. He thought of Theocritus, and the river Cherwell, of the moon, and the maiden with dewy eyes, of so many things that he seemed to think to think of nothing; and he felt absurdly happy.

Analysis of the Text

The text "An Apple-Tree" is written by John Galsworthy, a prominent English novelist, playwright and short-story writer, who came from an upper middle-class family. He was educated at Harrow and Oxford and was called to the Bar. His well-known novels are "The Forsyte Saga", "The Man of Property", "A Modern Comedy" give the truthful picture of English bourgeois society at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries. "The Apple-Tree", which was published in 1917, is considered one of the most popular long short stories.

The title of the story stands for contemplation, associations with nature and incites the reader to merge into single entity with nature.

The text refers to a belles-lettres style and social and psychological genres. It describes social conditions and depicts the main characters' conduct according to them. The action takes place in Scotland. It's a lovely spring sunny day. Two best friends Frank Ashurst and Robert Garton have a rest while being on a tramp. They sit and ponder over unimportant things.

The text is a narration with some pieces of dialogues between two friends, a young girl Megan David which they met on the road and with her aunt Mrs. Narracombe. This story contains some elements of description (portrait and landscape). It's possible to find out terms which express it. E.g. pale, idealistic, full of absence, curly, like some primeval beast, a quick dark eye, dewy eyes as if opened for the first time that day; dark green of the yews, sandy bottom, crimson buds, a grove of beeches. The text also has an interior monologue and it opens the main characters' thoughts about different things and events. The author represents the events from the point of view of the characters. It's told in the third person. The story is colourful, emotional and the action is not very slow. It's dynamic. The text ends on lyrical note and it is left for further suggestion. There is no conflict with society, no difficulties between the main characters and the author sympa-

thizes with them. The main theme of the story is humanity and nature. The idea coincides with it because it also displays a possibility for merging into a single entity with nature.

The text under analysis consists of several parts.

The first part, an exposition, is an introductory part, where the main characters, Frank Ashurst and Robert Garton are represented. They are sitting near the river and talking about nonsense. In complication they meet a young beautiful girl Megan David who lives on a farm with her aunt and three cousins. Two friends talk to her and ask her to allow to spend one night on the farm. In climax two friends come to Megan's aunt Mrs. Naracombe's house and get settle there. This text contains denouement too. It reveals Frank Ashurst's feelings and reflections in the orchard under the Apple-Tree.

Depending upon the manner in which the text is represented we can speak about the language of the story from lexical and grammatical point of view. It is emotional and abounds in different informal colloquial words (Ashurst's football knee, as thin as rails, to take up the catechism, a strame). These words lend peculiar tint and brightness to the text and make it vivid and lyrical. The predominant tense is Past Simple one but on the other hand we can find sentences in Past Perfect, Past Continuous and Present Indefinite Tense. E.g. They had walked that day from Brent. They were sitting on a bank beside the road. Every bough was swinging in the wind. Let's go on and find some farm where we can put up. Modal and participle constructions (Would you put us up? Is there a stream where we could bathe? Descending past the narrow wood, they came on the farm. Passin through a sort of porch the girl disappeared in the dark green of the yews) are also met in the text but they are not too complicated for understanding.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що єдиної схеми лінгвістичного аналізу не існує. У кожному конкретному жанрі вона визначається характером тексту.

Лінгвістичний аналіз будь-якого тексту — це продукт мовно-розумової діяльності людини із застосуванням лінгвістичних методів і прийомів з метою його структурно-сміслової єдності, комунікативної спрямованості та інтерпретації упорядкування мовних засобів для вираження смислу категорії антропоцентричності, що стає методологічною основою комунікації загалом і зорієнтована на духовність, соціальність і суб'єктивну сферу носія мови.

Здійснення лінгвістичного аналізу тексту залежить від обраного аспекту його вивчення (фрагментарного, цілісного).

В подальшому ми вбачаємо студіювання проблеми цілісного лінгвістичного аналізу художнього і нехудожнього іншомовних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шанский Н. М. Лингвистический анализ художественного текста / Н. М. Шанский. — Л.: Просвещение, Ленингр. отд-ние, 1990. — 414 с.
2. Ревуцкий О. И. Анализ художественного текста как коммуникативного обусловленного связного целого / О. И. Ревуцкий. — Минск: НИО, 1998. — 68 с.
3. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. — М., Наука, 1981. — 140 с.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: учебн. пособие для студентов пед. ин-тов / В. А. Кухаренко. — 2-е изд. перераб. — М.: Просвещение, 1988. — 168 с.
5. Чернухина И. Я. Общие особенности поэтического текста / И. Я. Чернухина. — Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1987. — 157 с.
6. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. — Москва: Флинта: Наука, 2003. — 495 с.
7. Крупа М. П. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. П. Крупа. — Т.: Підруч. і посіб., 2005. — 416 с.